

**NEM SZÍVESEN LÁTOTT
HAZATÉRŐK – A MENEKÜLTEK
HAZATÉRÉSÉT MEGNEHEZÍTŐ
TÖRVÉNYEK SZÍRIÁBAN**

Migrációkutató Intézet

**Gyorselemzések
Sayfo Omar**

2021/8

2021.05.19.

Gyorselemzések 2021/8

NEM SZÍVESEN LÁTOTT HAZATÉRŐK – A MENEKÜLTEK HAZATÉRÉSÉT MEGNEHEZÍTŐ TÖRVÉNYEK SZÍRIÁBAN

A szíriai kormány új, biometrikus személyi igazolványokat vezetett be az ellenőrzése alatt álló területeken. A lépés következtében az ország többi részén élők, valamint a környező országokban és Európában tartózkodó menekültek könnyen jogfosztottakká válhatnak saját hazájukban, ami hazatérésüket is szinte lehetetlenné teszi. Gyorselemzésünkben a szíriai dokumentációs káoszt járjuk körbe, valamint kitekintünk arra, hogy milyen jogszabályok és rendeletek születtek a felkelés kezdete óta, amelyek alkalmasak a menekültek hazatérésének állami szintű megakadályozására.

Március 1-én a szíriai parlament elfogadta a személyi jogállásra vonatkozó törvény módosítását, melynek értelmében a hatóságok megkezdik az új, biometrikus személyi igazolványok kibocsátását.¹ A döntést látszólag indokoltá teszi, hogy a jelenlegi okmányok nem tartalmaznak korszerű biztonsági elemeket, így azok – mint a 2015-ös migránsválság idején is bebizonyosodott – könnyen hamisíthatóak.² Az új okmány bevezetésének körülményei, feltételei és előzményei ugyanakkor megalapozzák a nemzetközi aggodalmakat, melyek szerint a lépés a szír kormány ellenőrzési körén kívül eső országrészeken (elsősorban északon) élő 4,1 millió, valamint a külföldre menekült több mint 6 millió szír teljes jogfosztásához vezethet, ezzel szándékosan ellehetetlenítve a menekültek hazatérését.

Dokumentációs káosz

A szíriai személyi jogállásra vonatkozó törvény 54-es cikkelye szerint a személyi igazolványok érvényessége 10 év, a tulajdonos pedig legkorábban a lejárat előtt 6 hónappal kezdeményezheti a megújítást, aminek viszont a lejárat utáni 30. napig mindenképpen meg kell történnie. A megújításhoz a régi személyi igazolvány mellett számos más okmány bemutatása is szükséges, a bürokratikus procedúrára pedig kizárólag az ország területén működő hivatalokban van lehetőség, a felkelők által uralt országrészeken és a külképviseleteken nincs.

Mivel a környező országokban élő szíriai menekültek 70 százalékának hiányoznak bizonyos alapvető dokumentumai, nekik nincs reális lehetőségük meghosszabbítani lejárt igazolványaikat.³ Kilátásaikat rontja, hogy a 2011-es felkelés előtt a szíriai polgári adminisztráció decentralizáltan működött, és jellemzően papíralapon gyűjtötte a

¹ SANA 2021.

² DUTCH NEWS 2015.

³ ABURASS 2017.

Gyorselemzések 2021/8

dokumentumokat a helyi raktárakban. Noha az ENSZ programot indított az iratok digitalizálására, a biztonsági helyzet romlása miatt az nem fejeződött be, a harcok-dúlta területeken pedig számos iratraktár semmisült meg. Az elveszett dokumentumoknak a pótlására jelenleg nincs jogszabályokban rögzített gyakorlat.

Noha a felkelők által uralt területeken élők kapcsán nincs hiteles statisztika arról, hogy ők milyen arányban rendelkeznek hivatalos okmányokkal, a helyi beszámolókból tudni lehet, hogy az emberek jelentős része – a környező országok menekültjeihez hasonlóan – az esetleges végzálástól és letartóztatástól tartva nem mer a kormányterületekre utazni ügyet intézni. A tehetősebbek ügyvédek és megbízottak közbenjárásával, busás kenőpénzek árán meg tudják újítani lejárt irataikat a kormányterületeken működő hivatalokban, az emberek zöme azonban kénytelen beérni a felkelők által kiállított igazolványokkal, melyek jellemzően megbízhatatlan minőségűek, és a kibocsátókon kívül senki sem ismeri el őket hitelesnek.⁴

A fent vázolt körülmények miatt (a 14 éven aluliakat nem számítva) 7-8 millió szíriai van megfosztva annak lehetőségtől, hogy kiváltsa új biometrikus igazolványát, ami azt jelenti, hogy a jövőben a kormány által ellenőrzött területekre sem léphetnek majd be. Aki ugyanis a stratégiai útvonalakon felállított ellenőrzőpontokon nem tud érvényes okmányt felmutatni, azt börtönbe zárhatják, de legalábbis kenőpénzt kell fizetnie a katonáknak. Emellett – mint a világon bárhol – Szíriában is csakis érvényes személyi igazolvánnyal lehet házasságot kötni, újszülött gyermeket regisztrálni vagy igénybe venni azokat az állami szolgáltatásokat, melyek a gazdasági összeomlás szélén álló országban a kevésbé tehetőseknek a túlélést jelentik.

Korábbi, a menekültek hazatérését ellehetetlenítő intézkedések

A személyi okmány hiánya sokak számára egyben ingatlanaik végleges elvesztését is jelenti. A szíriai kormány a felkelés kezdete óta törvények és rendeletek sorát alkotta meg abból a célból, hogy kisajátítsa a harcok elől elmenekült, politikailag véltén vagy valósan ellenséges lakosság ingatlanjait, ezzel gátolva meg azok hazatérését.⁵

A 2012-ben elfogadott 66-os rendelet, azon földterületek tulajdonjogát rendezi újra, melyeken a nem, vagy nem megfelelően regisztrált lakóingatlanok fekszenek.⁶ A felkelés kezdetekor a diszfunkcionális bürokrácia, valamint a 2006-ban kezdődő szárazsághullám során városokba vándorolt vidékiek milliói miatt a lakóingatlanok 40 százaléka volt ilyen, melyekben becslések szerint 8 millió ember lakott. Később ezek a jellemzően rossz infrastruktúrájú környékek lettek a felkelés melegágyai, ahonnan a lázadók hamar kiűzték a

⁴ 2014 és 2019 között Svédország finanszírozásában a Nemzetközi Laboratóriumi Akkreditációs Együttműködés (ILAC) a Törökország által ellenőrzött szíriai területeken 300 ezer okmányt adott ki.

⁵ UNRUH 2016.

⁶ ROLLINS 2017.

Gyorselemzések 2021/8

kormányerőket. A harcokban és a légiertő bombázásaiban a szóban forgó területek súlyos károkat szenvedtek, az ott lakók jelentős része pedig a környező országokba menekült. Miután a kormányerők visszafoglalták ezeket a lakónegyedeket, azok rekonstrukciójára jellemzően rezsimeközeli nagyvállalkozók kaptak engedélyt, az egykori lakók pedig megfelelő dokumentáció híján nem szerezhettek érvényt jogaiknak. A 66-os rendeletet egészíti ki a szintén 2012-ben hozott 63-as számú rendelet, melynek értelmében az állam elkobozhatja a terroristának minősített állampolgárok ingatlanait, a szír kormány értelmezésében pedig minden felkelő vagy akár ellenzéki aktivista terroristának számít.⁷ Mivel a jogszolgáltatás nem működik átlátható módon, azok, akik nem rendelkeznek kellően jó politikai kapcsolatokkal, jellemzően nem emelnek panaszt, ha rezsimeközeli vállalkozók sajátítják ki otthonaikat, hiszen elég egy névtelen bejelentés, és ők is a 63-as rendelet hatálya alá kerülhetnek, aminek következményeként ingatlanuk mellett szabadságukat is elveszíthetik.

Hasonló visszaélésekre ad lehetőséget a 2016-os 11-es számú rendelet is, amely (általagos polgárok számára) felfüggesztette az ingatlanok regisztrációját a “rendkívüli biztonsági állapotok” által érintett területeken, valamint a 2018-as 3-as, “romeltakarításról” szóló törvény, mely nem definiálja pontosan, hogy mit tekint romnak, így a törvényre hivatkozva akár kis mértékben sérült ingatlanokat is le lehet rombolni, ezzel akadályozva meg a lakók visszatérését.⁸

Mindezt koronázta meg a 2018 áprilisában életbe lépett 10-es törvény, melyben a kormány “rekonstrukciós területeket” hozott létre a harcok által sújtott környékeken, és egy hónapot adott a magukra hagyott ingatlanok tulajdonosainak arra, hogy igény nyújtsanak be birtokaikra.⁹ A törvény értelmében az érintetteknek dokumentumokkal és/vagy tanúkkal volt lehetőségük bizonyítani tulajdonviszonyukat. A fent részletezett dokumentációs válság és a politikai körülmények miatt azonban ezzel kevesen éltek.

Konklúzió

Noha Szíriában rég időszerű volt a modern személyi okmányok bevezetése, nagy a kockázata annak, hogy a kormányzat a március 1-jén elfogadott határozatot a külföldre menekült lakosság hazatérésének ellehetetlenítésére használja fel. A kormány a felkelés 2011-es kezdete óta a konfliktus megoldásának részeként tekint a politikailag vele szembenálló lakosság elűzésére és országhatáron kívül tartására, ennek érdekében pedig számos törvényt és rendeletet hozott. A felkelők városi hátországainak felszámolását követően a rezsime a tulajdonviszonyok és így a demográfiai térkép átrendezésével próbálja

⁷ TIMEP 2019.

⁸ HRW 2018b.

⁹ HRW 2018.a.

Gyorselemzések 2021/8

elejét venni annak, hogy a jövőben újabb konfliktusgócok alakulhassanak ki az országban. Mindez komoly kihívást jelent nemcsak a szírek millióit elszállásoló környező országoknak, de az Európai Uniónak is, hiszen az idő múlásával egyre többen lesznek az olyan menekültek, akik, ha akarnak sem tudnak hova hazatérni.

Hivatkozások:

ABURASS, Samer (2017): *Syrian refugees' documentation crisis*, NRC. Forrás:

<https://www.nrc.no/news/2017/january/syrian-refugees-documentation-crisis/>

(Megtekintve: 2021.05.09.)

DUTCH NEWS (2015): *Dutch journalist buys fake Syrian passport with prime minister's photo*,

2015.09.16. Forrás: <https://www.dutchnews.nl/news/2015/09/dutch-journalist-buys-fake-syrian-passport-with-prime-ministers-photo/>

(Megtekintve: 2021.05.09.)

HRW (2018a): *Q&A: Syria's New Property Law*. Forrás:

<https://www.hrw.org/news/2018/05/29/qa-syrias-new-property-law> (Megtekintve:

2021.05.09.)

HRW (2018b): *Syria: Residents Blocked From Returning*. Forrás:

<https://www.hrw.org/news/2018/10/16/syria-residents-blocked-returning>

(Megtekintve: 2021.05.09.)

ROLLINS, Tom (2017): *Decree 66: The blueprint for al-Assad's reconstruction of Syria?* Forrás:

https://www.thenewhumanitarian.org/investigations/2017/04/20/decreed-66-blueprint-al-assad-s-reconstruction-syria?utm_source=IRIN%20-%20the%20inside%20story%20on%20emergencies&utm_campaign=4d9523fbe4-RSS_EMAIL_ENGLISH_ALL&utm_medium=email&utm_term=0_d842d98289-4d9523fbe4-15757289

(Megtekintve: 2021.05.09.)

SANA (2021) *Majlis al-Sha'b Yaqirr Mashroo' Qanoun al-Ahwal al-Madaniyya*, 2021.03.01.

Forrás: <http://www.sana.sy/?p=1327057> (Megtekintve: 2021.05.09.)

TIMEP (2019): *Law No.19 of 2012: Counter-terrorism Law* Forrás: <https://timep.org/reports-briefings/timep-brief-law-no-19-of-2012-counter-terrorism-law/>

(Megtekintve: 2021.05.09.)

UNRUH, Jon (2016) *Weaponisation of the land and property rights system in the Syrian civil war: Facilitating restitution*, *Journal of Intervention and Statebuilding*. Forrás:

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17502977.2016.1158527> (Megtekintve:

2021.05.09.)

Gyorselemzések 2021/8

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155.

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

© Sayfo Omar, 2021

© Migrációkutató Intézet, 2021

Sorszám: 2021/8